Housing and Rural Environment

Print ISSN: 2008 - 4994 Online ISSN: 2588 - 6215

Homepage: https://jhre.ir

The relationship between inside and outside of the house according to the narrative of female residents; case study; houses in middle urban fabric of Kermanshah

Elham Bakhtiarimanesh[1]✉, **Fatemeh Mohadeth**[2], and **Majid Rostami Ghalelani**[3]

1. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Architecture, University of Razi, Kermanshah, Iran. E-mail: e.bakhtiari@razi.ac.ir
2. Master of Architecture , Department of Architecture, University of Razi, Kermanshah, Iran. E-mail: f.mohadeth@stu.razi.ac.ir
3. Instructor, Department of Architecture, University of Razi, Kermanshah, Iran. E-mail: m.rostami@razi.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 19 April 2024
Received in revised form 7 June 2024
Accepted 6 September 2024
Available online 30 September 2024

Keywords:
house,
inside and outside,
female residents,
kitchen,
middle urban fabric of Kermanshah

ABSTRACT

Objective: This study examines the physical patterns that influence the formation of an appropriate relationship between the inside and outside of the house. These patterns help to maintain the privacy of the house and also to connect this place to its outside environment. Since the optimal level of the relationship between the inside and the outside of the house is related to the lifestyle of the inhabitants, the research is limited to a specific spatial-cultural area, namely the middle fabric of Kermanshah. The close relationship of women, especially housewives, with the house has led to the research question being closer to being answered through the narrative of the female residents.

Method: The research method is qualitative content analysis. Data collection was continued through open-ended interviews with 16 housewives living in 9 houses in the middle fabric of Kermanshah until reaching theoretical saturation. After matching the initial findings from the interviews with the maps taken from the houses, open and axial coding was carried out.

Results: indicates that the optimal relationship between the inside and outside of the house is one that is controlled by the house inhabitants, i.e. from the inside to the outside; the more diverse the spaces in a house are in terms of the degree of connection with the outside, the more efficient that house is in shaping the desired relationship between the inside and outside. Also, two categories of physical patterns, namely "spatial layering" and "windows", help to achieve the desired relationship between inside and outside; the former, realized at horizontal and vertical levels and at macro and intermediate scales, denotes the placement of the private parts of the house (living and sleeping parts) at depth and upstairs, as well as other house spaces, including open, semi-open and closed spaces, adjacent to pathways, making these spaces a buffer for private spaces. Meanwhile, the position, size, depth, proportions, insulation or lack thereof, the ability to open or close 'windows' and their adjacency to the outside can affect the quality of the inside-outside relationship on a micro scale.

Conclusions: Another important finding is that in these houses, due to the long-term presence of the woman (mother) in the kitchen, this space has become the heart of the house and it is one of the most effective spaces that, when adjoined to the outside, helps to strengthen the inside-outside relationship.

Cite this article: Bakhtiari Manesh, E. Mohadeth, F.,& Rostami, M. (2024). The relationship between inside and outside of the house according to the narrative of female residents; case study; houses in middle urban fabric of Kermanshah**.** *Housing and Rural Environment*, 43 (187), 95-108. https://doi.org/10.22034/43.187.8

This article extracted frome master thesis of "Fatemeh Mohadeth"entitled"Designing a residential apartment in Kermanshah to focus on the role of the facade On connection between inside and outside of building" that under supervision of Dr." Elham Bakhtiari manesh" and advision of "Majid Rostami Ghalelani" which has been done at Razi University, Faculty of Technical and Engineering, Kermanshah Iran in 2023.

© The Author(s).
Publisher: Natural Disasters Research Institute (NDRI).
DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

Introduction

Inside and outside are opposing yet interdependent concepts. The opposition between inside and outside creates a boundary between the two. The interdependence between inside and outside requires communication between them. The optimal relationship between inside and outside means the necessary degree of separation and connection between these two areas, which varies depending on the subject and location of the architecture. In general, inside and outside can be related "physically" or "mentally".

All the solutions proposed to achieve the right relationship between the inside and the outside of the building can also be examined in the theme of the house. However, the relationship between the inside of the house and the outside is more sensitive for several reasons: first, since the oldest function of the house is to protect the occupants and provide solitude both physically and psychologically (Venturi, 1966), maintaining the privacy of the house is of great importance (Erkartal and Ozonkaya, 2019).Second; The connection between the inside of the house and the outside meets needs at different levels; from the need for movement and the need for light and air to the need to know the occupants of the house from the outside and to monitor the outside, which according to Newman (2014) contributes to the security of the residential environment. In this regard, based on the opinions of Gol (2014) and Alexander (2014), the inhabitants of the house need to have a sensory connection with the outside. Therefore, both issues of separation from the outside and communication with the outside are very important in the subject of the house. The excessive separation between the inside of the house and the outside can cause the opportunity to gradually reach the house is lost, and eventually the residents of the house are isolated. On the other hand, too much connection between the inside and outside of the house, which affects the privacy of the house, jeopardizes its nature as a safe place. The optimal level of communication between the inside and outside of the house is largely related to the culture and lifestyle of the residents of the house (Rappaport, 1969 and 1977), (Lang, 2013: 139). Therefore, this research is limited to the study of houses in the middle fabric of Kermanshah. The questions are;

1. What is the relationship between the inside and outside of houses in the middle fabric of Kermanshah?
2. What physical patterns are effective in strengthening the relationship between the inside and outside of houses in middle fabric of Kermanshah?

Based on the theoretical foundations that women and especially housewives are more related to this place than any other occupant of the house, the focus of the current research is on women's narratives. This means that in the process of research, data collection and analysis, the opinions and conditions of the women living in the house were taken into account.

Method

Since the aim of this research is to gain a new understanding of the relationship between inside and outside the home, a qualitative content analysis method of the inductive type was used. Data were collected through purposive sampling and in-depth interviews with 16 housewives living in 9 houses in the central fabric of Kermanshah. In order to increase the credibility of the research and to carry out triangulation, examples were randomly selected from the houses of three neighborhoods, i.e. "Ferdosi", "Shariati" and "Pol-e- Chobi". Due to the theoretical saturation of the data and the lack of receipt of documents and new words, after

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

conducting interviews with 9 people, the sufficiency of the collected data was verified for content analysis and coding. However, in order to confirm the theoretical saturation, further interviews were conducted with up to 16 people. Matching the interviewees' answers with the perceived spaces of the house was the factor that corrected the coding process.

Results

The open codes were categorized according to the theoretical framework of the research, i.e. in terms of physical-environmental, functional-behavioral and perceptual-semantic relationships inside and outside the house. The strongest connection between the inside of the house and the outside is related to the 'adjacent' and almost 'level' spaces with the passage. The codes show that the kitchen, which is adjacent to the outside, contributes to the formation of a strong relationship between the inside and the outside. Also, the 'window' of the spaces adjacent to the outside plays a key role in establishing this level of communication between the inside and the outside of the house. The lack of communication with the outside occurs when the space is located in the depth of the house and on higher floors and the barrier between the space and the outside is a closed space. In indoor spaces with a strong connection to the outside, a strong sensory connection is established between the users and the outside. The positive aspects of this relationship, which are interrelated, are "interaction", "security" and "attention"; in such spaces, the user can be aware of activities outside, know the surroundings of his house and even "talk" to people outside and near the house. On the one hand, this brings the interior spaces of the house to life, and on the other hand, it offers the possibility of "controlling the environment" and "increasing security". In addition, the occupants of these spaces can 'take care' of people close to the house, whether family members or guests, by performing activities such as greeting or saying goodbye. In indoor spaces that have a controlled connection to the outside, the user's privacy is maintained, but their connection to the outside is not cut off. In these spaces, a person can adjust the level of communication with the outside according to their needs and conditions by moving in the depth of the space. On the other hand, spaces without a connection to the outside offer the possibility of being "alone" and relaxing. From the point of view of the female occupants, a range from strong communication to lack of communication between the inside of the house and the outside is necessary; this can be pointed out as a positive feature of the houses studied. The kitchen has a special status because it benefits from all the positive aspects of communication with the outside and at the same time from the most disturbing aspects of this communication for the inhabitants inside; according to the pattern of life in these houses, the woman (mother) is most present in the house and especially in the kitchen. As a result, the connection between the kitchen and the outside increases the period of surveillance of the outside space, and thus increases the woman's (mother's) sense of security. In addition, the connection of the kitchen to the outside provides the context for the woman (mother) to interact with people outside the house. This interaction can be with family members, neighbors or passers-by who are outside the house. Therefore, the connection of the house to the outside is largely related to the connection of the kitchen to the outside; evidence of this in the houses studied is the inactivity of the back kitchens and the use of the kitchen adjacent to the alley, as well as the preference of the women of the house to sit near the kitchen window. The proximity of the kitchen to the outside has another aspect: The smell of food wafting outside through the kitchen window, the light on or the sound of the radio in the kitchen that is perceived when approaching the house can be a means of knowing the presence of the

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

woman (mother). At the same time, the femininity of this space reinforces the need for privacy.

Conclusions

The study of the houses in the middle context of the city of Kermanshah shows that in the matter of the house, both the connection with the outside and the preservation of the inner privacy are very important. Patterns that strengthen the favorable relationship between the inside and outside of the house appear in the two categories of 'spatial layering' and 'windows' at the macro, medium and micro scales. "Spatial layering" on a large scale means that the private spaces of the house, i.e. the bedroom and the living room, are placed in the inner layers and the yard, terrace, living room and kitchen are connected to the outside. Please edit this text according to technical, literary standards: The combination of the mentioned spaces with each other is efficient in building more layers for the house, thus strengthening the hierarchy and protecting the privacy of private spaces more. The long-term presence of the woman (mother) in the kitchen of these houses has made this space the "heart of the house" and has made the position of the kitchen central in the formation of the residential area and the development of this area.

At the intermediate scale, "spatial layering" refers to patterns that contribute to the creation of two outer and two inner areas in each of the spaces adjacent to the outside. In this case, the closer the space is to the outer layers of the house, the more spatial layering is required on the inside. On a micro scale, "windows" are effective in creating a favorable connection between inside and outside.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Not applicable

Acknowledgements

The authors thank the people who participated as interviewees in the process of this research.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

مسکن و محیط روستا

شاپا چاپی: ۴۹۹۴ - ۲۰۰۸ شاپا الکترونیکی: ۶۲۱۵ - ۲۵۸۸

Homepage: https://jhre.ir

رابطه درون و بیرون خانه به روایت ساکنین زن؛ مطالعه موردی: خانه‌های بافت میانی شهر کرمانشاه

الهام بختیاری منش [۱]✉، فاطمه محدث [۲]، مجید رستمی قلعه لانی [۳]

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه معماری، دانشکده فنی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: e.bakhtiari@razi.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: f.mohadeth@stu.razi.ac.ir

۳. مربی، گروه معماری، دانشکده فنی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: m.rostami@razi.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۳۱
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۴/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۶
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۹

کلیدواژه‌ها:
خانه،
درون و بیرون،
ساکنین زن،
آشپزخانه،
بافت میانی کرمانشاه

چکیده

هدف: در پژوهش حاضر الگوهای کالبدی مؤثر بر شکل‌گیری رابطه مناسب میان درون و بیرون خانه مورد سؤال است. این الگوها کمک می‌کنند که ضمن حفظ حریم‌های درونی خانه، این مکان به بستر پیرامونی‌اش پیوند بخورد. ازآنجاکه میزان مطلوب رابطه درون خانه با بیرون تا حد زیادی به شیوه زندگی ساکنین مربوط می‌شود؛ پژوهش به یک حوزه مکانی–فرهنگی خاص یعنی بافت میانی شهر کرمانشاه محدود شده است. علت انتخاب این بافت، برخورداری اغلب خانه‌های بافت میانی از شرایط کالبدی تقویت‌کننده رابطه درون و بیرون برآمده از بررسی منابع مکتوب و جریان داشتن زندگی در این خانه‌ها است که از سویی امکان مطالعه هم‌زمان رفتار و کالبد را فراهم کرده و از سوی دیگر تعمیم‌پذیری نتایج به محیط‌های مسکونی با شیوه زندگی مشابه را افزایش می‌دهد. همچنین نسبت نزدیک زنان به‌خصوص زنان خانه‌دار با خانه سبب شده سؤال از دریچه روایت ساکنین زن، به پاسخ نزدیک گردد.

روش پژوهش: راهبرد پژوهش، تحلیل محتوای کیفی است. جمع‌آوری داده‌ها ازطریق انجام مصاحبه باز با ۱۶ نفر از زنان خانه‌دار ساکن ۹ خانه از خانه‌های بافت میانی کرمانشاه، تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافته است. پس از تطبیق دادن کدهای اولیه حاصل از مصاحبه‌ها با نقشه‌های برداشت‌شده از خانه‌ها و مقوله‌بندی کدها بر اساس چهارچوب نظری پژوهش، نتایجی در پاسخ به سؤالات به دست آمده است.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد، رابطه مناسب درون و بیرون خانه برای زنان ساکن در بافت میانی شهر کرمانشاه، رابطه‌ای است که کنترل نوع و میزان آن در اختیار ساکنین خانه باشد؛ بنابراین هرقدر در خانه‌ای فضاها ازنظر میزان ارتباط با بیرون متنوع‌تر باشند، آن خانه در شکل دادن به رابطه مطلوب درون با بیرون کارآمدتر است.

نتیجه‌گیری: در خانه‌های موردبررسی سه سطح از ارتباط میان فضاهای درونی با بیرون دیده می‌شود. همچنین دو دسته الگوی کالبدی یعنی «لایه‌بندی فضایی» و «پنجره‌ها» به تحقق رابطه مطلوب میان درون و بیرون کمک می‌کنند؛ «لایه‌بندی فضایی» به معنای قرارگیری بخش‌های خصوصی خانه (اتاق‌خواب و نشیمن) در عمق و طبقات بالاتر و هم‌جوار شدن دیگر فضاهای خانه با معبر است. همچنین «پنجره‌های» هم‌جوار با بیرون، در مقیاس خرد بر کیفیت رابطه درون و بیرون تأثیرگذارند. علاوه بر این به‌واسطه حضور بلندمدت زن (مادر) در آشپزخانه این فضا به قلب خانه تبدیل شده و نوع و میزان ارتباط آن با بیرون تا حد زیادی تعیین‌کننده نوع و میزان ارتباط خانه با بیرون است.

استناد: بختیاری‌منش؛ الهام، محدث؛ فاطمه، رستمی قلعه‌لانی؛ مجید. (۱۴۰۳). رابطه درون و بیرون خانه به روایت ساکنین زن؛ مطالعه موردی: خانه‌های بافت میانی شهر کرمانشاه. *مسکن و محیط روستا*، ۴۳ (۱۸۷)، ۹۵–۱۰۸. https://doi.org/10.22034/43.187.8

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد «فاطمه محدث» با عنوان « طراحی آپارتمان مسکونی درکرمانشاه با تمرکز بر نقش نما در پیوند درون و بیرون» است که به راهنمایی دکتر «الهام بختیاری منش»، و مشاوره «مجید رستمی قلعه لانی» در سال ۱۴۰۱ در دانشکدهٔ فنی و مهندسی، دانشگاه رازی به انجام رسیده است.

CC BY NC

© نویسندگان.

ناشر: پژوهشکده سوانح طبیعی.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

مقدمه

آنچه از معنای لغوی «درون» و «بیرون» برمی‌آید گویای این نکته است که درون و بیرون مفاهیمی متضاد و درعین‌حال به هم وابسته‌اند[۱]. صاحب‌نظران بسیاری ازجمله گیدئون[۲] (۲۰۱۷)، آرنهایم[۳] (۲۰۱۶) و باشلار[۴] (۲۰۱۹)، در مورد تضاد ذاتی درون و بیرون بیرون سخن گفته‌اند. این تضاد ذاتی، مرزی میان درون و بیرون به وجود می‌آورد. تقویت این مرز به‌نوبه خود به تفکیک و تمایز بیشتر درون و بیرون کمک می‌کند (Arnheim, 2016). درعین‌حال وابستگی درون و بیرون لزوم ارتباط میان آن‌ها را اقتضا می‌نماید. در این صورت مرز میان این دو حوزه باید هم‌زمان تفکیک‌کننده و پیونددهنده باشد (Kim, 2015).

در جهت رسیدن به این دو صفت به‌ظاهر متناقض در رابطه میان درون و بیرون می‌توان طیفی از رابطه میان این دو حوزه را در نظر گرفت که از حداقل ارتباط و تفکیک حداکثری شروع شده و به حداکثر ارتباط و تفکیک حداقلی منتهی می‌شود (Mahboobi et al., 2018). رابطه مطلوب میان درون و بیرون به معنای میزان ضروری از تفکیک و پیوند میان این دو حوزه است که بسته به موضوع و مکان معماری تغییر می‌کند. البته به عقیده آرنهایم و همکاران (۱۹۶۶) غالباً بناها در میانه طیف و نه در دو حد آن قرار می‌گیرند. زیرا «هر فضای معماری باید خود را بین انسداد کامل و تحرک قرار دهد و دارای نسبتی از بسته یا باز بودن باشد». علاوه بر «میزان رابطه» درون و بیرون می‌توان از «انواع رابطه» میان این دو حوزه نیز سخن گفت؛ به‌طورکلی درون و بیرون می‌توانند به لحاظ «فیزیکی» و یا «ذهنی» به هم مرتبط باشند (Bonyani et al., 2018). در جهت برقراری هرکدام از این دو نوع رابطه، راهکارهایی ارائه شده است.

مجموع راهکارهای مطرح‌شده در جهت رسیدن به رابطه مناسب میان درون و بیرون بنا در موضوع خانه نیز قابل‌بررسی است. بااین‌حال رابطه درون خانه با بیرون به دلایلی از حساسیت بیشتری برخوردار است؛ اول، ازآنجاکه قدیمی‌ترین وظیفه خانه، محافظت کردن از ساکنین و تأمین خلوت چه به‌صورت فیزیکی و چه روانی است (Venturi, 1966)، حفظ حریم خانه از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (Erkartal & Uzunkaya, 2019). دوم، ارتباط درون خانه با بیرون در جواب به نیازهایی در سطوح گوناگون است؛ از لزوم ارتباط حرکتی میان درون و بیرون و نیاز به دریافت نور و هوا گرفته تا نیاز به خبر داشتن ساکنین درون خانه از بیرون و نظارت آن‌ها بر بیرون که بنا بر نظر نیومن[۵] (۲۰۱۶) به امنیت محیط مسکونی کمک می‌کند. در همین راستا، به استناد نظرات گل[۶] (۲۰۱۶) و الکساندر[۷] (۲۰۱۵)، ساکنین خانه لازم است با بیرون ارتباط حسی برقرار کنند[۸]. از تبعات این ارتباط، بسط ذهنی فضای خانه و دلباز شدن آن نزد کاربران (Bokharaei, 2023) و سرزنده شدن فضاهای پیرامون خانه است (Gehl, 2016).

مسئله پژوهش حاضر، دستیابی به رابطه مناسب میان درون و بیرون خانه است؛ رابطه‌ای که در آن ضمن حفظ ارتباط خانه با عرصه پیرامونی‌اش، حریم‌های درونی این مکان نیز حفظ شده باشد. زیرا بنا بر آنچه گفته شد، هر دو مسئله تفکیک از بیرون و ارتباط با بیرون در موضوع خانه اهمیت زیادی دارد؛ تفکیک بیش‌ازاندازه درون خانه از بیرون، می‌تواند سبب محدود شدن عرصه سکونت صرفاً به کالبد خانه، از دست رفتن فرصت برای رسیدن تدریجی به خانه و درنهایت انزوای ساکنین خانه شود. درحالی‌که ارتباط بیش‌ازحد درون خانه با بیرون با تأثیر بر حریم خانه، ماهیت آن را به‌عنوان مأمن به مخاطره می‌اندازد.

نکته قابل‌توجه در این زمینه آن است که حد مناسب ارتباط درون و بیرون خانه تا حد زیادی به فرهنگ و شیوه زندگی

---

۱. «درون» در لغت به معنای «داخل، در بطن چیزی و در تقابل با بیرون است». «بیرون» به معنی «خارج، اطراف و در تقابل با درون است» (دهخدا).

2. Giedion
3. Arnheim
4. Bachelard
5. Newman
6.Gehl
7. Alexander

۸. به اعتقاد یان گل (۲۰۱۶)، ارتباط حسی (دیداری و شنیداری) ساکنین درون خانه با بیرون به موضوع ارتفاع ساختمان بستگی دارد. این ارتباط از طبقه پنجم به بعد تقریباً قطع می‌شود. الکساندر (۲۰۱۵) نیز معتقد است ساکنین تا طبقات سوم و چهارم ساختمان راحت‌تر می‌تواند به خیابان بیایند و از فضای بیرون استفاده کنند. علاوه بر این، وقتی‌که از پنجره این طبقات به بیرون می‌نگرید، خود را جزئی از شهر و وقایع آن می‌دانید و می‌توانید مشاهده‌گر جزییاتی باشید که در آن اتفاق می‌افتد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

ساکنین خانه مربوط می‌شود (Rapaport, 1969, 1977; Lang, 2004) و درنتیجه مطالعه‌ای مکان‌مند و زمان‌مند است. ازاین‌رو، حوزه پژوهش حاضر به بررسی رابطه درون و بیرون در خانه‌های بافت میانی شهر کرمانشاه محدود شده است. علت انتخاب این بافت عبارت است از؛ اول؛ برخورداری اغلب خانه‌های بافت میانی از شرایط کالبدی تقویت‌کننده رابطه درون و بیرون برآمده از بررسی منابع مکتوب. دوم؛ جریان داشتن زندگی درون این خانه‌ها که از سویی امکان مطالعه هم‌زمان رفتار و کالبد را فراهم کرده و از سوی دیگر تعمیم‌پذیری نتایج به محیط‌های مسکونی با شیوه زندگی مشابه را افزایش می‌دهد و سوم؛ کامل‌تر بودن فضاهای این خانه‌ها به دلیل داشتن حیاط، در مقایسه با خانه‌های بافت جدید.

سؤال این است که:

۱. ارتباط درون و بیرون خانه‌های بافت میانی کرمانشاه[۹] چگونه است؟

۲. کدام الگوهای کالبدی[۱۰] در تقویت رابطه مناسب میان درون و بیرون خانه‌های بافت میانی کرمانشاه مؤثرند؟

هدف آن است که از دریچه بررسی رابطه درون و بیرون خانه در یک بستر مکانی–فرهنگی خاص، چیستی و چگونگی شکل مناسب این رابطه و عوامل کالبدی مؤثر بر آن شناسایی شود تا راه بر تعمیم نتایج در زمینه‌های مشابه باز گردد. علاوه بر اینکه از خلال این مطالعه، احتمال شناسایی الگوهای کمتر وابسته به زمان و مکان با قابلیت تعمیم گسترده‌تر هم وجود دارد.

با اتکا به مبانی نظری که زنان و به‌خصوص زنان خانه‌دار را بیش از هریک از دیگر ساکنین خانه، به این مکان مرتبط می‌داند و همچنین پیمایش اولیه که نشان می‌دهد بیشتر زنان ساکن در بافت میانی شهر کرمانشاه خانه‌دار هستند، تمرکز پژوهش حاضر بر روایت زنان از رابطه درون و بیرون خانه معطوف شده است. به این معنا که در روند پژوهش، در هنگام جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به آراء و احوال زنان ساکن خانه رجوع شده است.

پیشینه پژوهش

گیدئون (۲۰۱۷) مرحله تکاملی معماری را متکی به تأثیر و تأثر فضای داخلی و خارجی بر یکدیگر می‌داند. در این مرحله از معماری، درون و بیرون بنا، دو وجه مکمل در هر اثر معماری هستند (Arnheim,2016). در این راستا، الکساندر (۲۰۱۸) از ضرورت منقطع نشدن «درون»، به‌مثابه «مرکز» از زمینه بیرونی‌اش سخن می‌گوید.

در منابع، ارتباط دو فضای مجاور ازجمله درون و بیرون بنا، حداقل از سه وجه مطرح شده است؛ «ارتباط معنایی»، «ارتباط رفتاری» و «ارتباط کالبدی» (Einifar & Aliniay Motlagh, 2014). ارتباط معنایی میان دو فضا زمانی محقق می‌شود که ساکنین بتوانند معانی مشابه و نزدیکی میان دو فضا بیابند. ارتباط رفتاری میان دو فضا به معنای امکان وقوع رفتارهای مشابه و مرتبط در این دو حوزه است. رابطه کالبدی میان فضاهای مجاور از سه طریق کلی قابل‌دستیابی است؛ اول؛ «متخلخل شدن جداره‌های بین دو فضا در جهت گسترش ارتباط دیداری میان آن‌ها است» (Golestani et al., 2018)، دوم؛ حذف موانع فیزیکی میان دو فضا در جهت ایجاد امکان حرکت میان آن‌ها و درعین‌حال استفاده از مفصل‌های فضایی در جهت تبدیل تدریجی یک فضا به فضای دیگر است (Golestani et al., 2018) و سوم؛ زایش یک فضا از درون فضای دیگر (Golestani et al., 2018).

راهکارهای کالبدی که به‌طور خاص در جهت تقویت رابطه درون و بیرون بنا طرح شده‌اند عبارت‌اند از؛ ۱– تأکید بر نقاط خاصی از مرز درون–بیرون به لحاظ عملکردی و معنایی؛ ۲– نفوذ حوزه درون و بیرون به یکدیگر ازطریق تورفتگی و بیرون‌زدگی در ناحیه مرزی؛ ۳– استفاده از پیشخان‌ها و واشدگاه‌ها؛ ۴– ایجاد فضاهای نیمه‌باز مشرف‌به بیرون در مرز درون–بیرون؛ ۵–

---

۹. شهر کرمانشاه مانند بیشتر شهرهای ایران و با تأثیر از تحولاتی که در شهرسازی رخ داده، از سه گونه بافت با ویژگی‌های متمایز تشکیل شده است؛ هسته تاریخی شهر شامل محله‌های فیض‌آباد، چنانی و برزه دماغ (Boromand sorkhabi,2010) بافت میانی شامل محله‌های پل چوبی، سرآسیاب، سرچشمه، شریعتی و وزیری که در دوره پهلوی اول به‌واسطه خیابان‌بندی به‌صورت شبکه‌ای و موازی شکل گرفته‌اند (با رجوع به نقشه‌های ارائه‌شده در (Clarck, 2016) و بافت جدید که از حدود سال‌های ۱۳۵۰ ه.ش به بعد، بیشتر در جهت شمال شهر و ازطریق هموار نمودن زمین‌های کشاورزی ایجاد شده است (Irandost et al., 2016)

۱۰. مقصود از الگوهای کالبدی، مجموعه‌ای از روابط و قوانین کلی میان اجزاء فضاست که در هنگام طراحی می‌توانند به شکل‌های متنوعی ترجمه گردد (Salingaros, 2009).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

شفاف شدن جداره‌های میان درون و بیرون (Mahboobi et al., 2018). در مورد آخر، گل (۲۰۱۸) به اهمیت نفوذپذیر بودن جداره همکف در تقویت رابطه درون بنا با بیرون اشاره کرده است.

از اصلی‌ترین راهکارهای عنوان‌شده در جهت رسیدن به رابطه ساختاری مطلوب میان درون و بیرون، بهره‌گیری از فضا یا فضاهای میانی در فاصله درون و بیرون و استفاده از اصل سلسله‌مراتب است که توسط نظریه‌پردازانی ازجمله مایس[11] (۲۰۰۶) و الکساندر (۲۰۱۸) بر آن تأکید شده است. در این راستا علی‌نیای مطلق و همکاران (۲۰۲۰) مراتبی طولی برای ارتباط درون و بیرون در نظر گرفته‌اند که از یک مرز مشترک دو بعدی میان دو محدوده آغاز شده و در بالاترین مرتبه، به شکل‌گیری «آستانه» میان درون و بیرون، می‌انجامد. پیشتر هم بوءتجر[12] (۲۰۱۴)، از آستانه محدوده‌ها به‌عنوان یک فضا سخن گفته است. ازآنجاکه آستانه، به‌عنوان یک فضای مستقل، «درجاتی از تجربه «در درون بودن» تا «در بیرون بودن» را در یک محدود مکانی برای مدرک فراهم می‌آورد»، انعطاف انفصال و اتصال هر محدوده به محدوده بیرونی‌اش را افزایش خواهد داد. (Aliniay Motlagh et al., 2020) میرمیران و همکاران (۲۰۲۲)، هم از لزوم وجود «فضاهای میانوار» برای تأمین دسترسی و دیدرسی در فاصله درون و بیرون سخن گفته‌اند. به بیان ایشان این‌گونه فضاها «زمانی کارکرد بهینه دارند که بتوانند سلسله‌مراتب دسترسی مناسبی از فضای بیرون به درون فراهم کنند، درعین‌حال احساسی از در پناه بودن را برای مخاطب فراهم آورند» (Mirmiran et al., 2022)، به عبارتی در عین برقراری ارتباط میان درون و بیرون، حریم درون را محافظت نمایند.

خانه نیز مانند هر بنای دیگری و به‌مثابه یک «درون»، لازم است به پیرامونش مرتبط شود. نصیری و همکاران (۲۰۲۳) واژه «فضای مرزی» را در رابطه درون و بیرون خانه به کار برده و آن را بر دیگر واژگان موجود مانند فضای بینابینی، آستانه و مفصل ارجح می‌دانند زیرا به بیان آن‌ها «فضای مرزی، فضای طراحی‌شده‌ای با رویکرد کنترلی–تعاملی است و به‌طور مشخص ابتدا بر تفکیک و فصل و سپس بر ارتباط کنترل تأکید دارد» (Nasiri et al., 2023) و این با موضوع خانه که در آن جدایی از محیط عمومی بر رابطه با آن ترجیح دارد، متناسب است (Nasiri et al., 2023). قائم مقامی و خاکی‌قصر (۲۰۲۰) پنج مدل مفهومی در نسبت درون–بیرون خانه برشمرده‌اند؛ «۱– درون و بیرون از هم جدا هستند. ۲– فضای میانی برای اتصال درون و بیرون وجود دارد. ۳– درون و بیرون در هم تنیده‌اند ۴– درون و بیرون آینه یکدیگرند. ۵– درون و بیرون در جهت معنابخشی به درون همزیستی دارند.» آن‌ها به نقل از ون نس[13] (۲۰۰۸) پنجره و فضاهای باز همچون حیاط‌ها و بام‌ها را واجد نقشی مهم در ارتباط درون و بیرون خانه می‌دانند. نصیری و همکاران (۲۰۲۳) هم «میزان باز یا بسته بودن مرزهای فضا» و همچنین «حرکت در فضای مرزی» را در تنظیم رابطه درون و بیرون واجد اهمیت می‌دانند. در این زمینه الکساندر (۲۰۱۵) نیز الگوهایی را مطرح کرده است که بر «لزوم دید از درون خانه به بیرون و نه بالعکس» ازطریق تنظیم «مکان پنجره‌ها در جداره بیرونی» و در نظر گرفتن «فضایی برای استقرار در پشت پنجره‌ها» تأکید می‌کند. همچنین الگوی «تراس یا ایوان مشرف‌به بیرون» و «فضای باز هم‌جوار با بیرون در لبه خانه»، الگوهایی سه بعدی هستند که به شکل‌گیری فضایی نیمه‌خصوصی در جلو خانه و ایجاد «لبه‌های زندگی‌بخش» منجر می‌شود (Alexander , 2015).

بر مبنای «رویکرد احتمال گرا» در روان‌شناسی محیط، ارتباط کالبدی خانه با بیرونش، «می‌تواند» بر ارتباط ساکنین خانه با بیرون مؤثر باشد. ازآنجاکه تمایل به «ارتباط با دیگران» با تأمین «خلوت» موردنیاز برای افراد رابطه دارد (Lang, 2004)، ارتباط درون و بیرون خانه با نیاز ساکنین به «خلوت» و «حریم» نسبت پیدا می‌کند. تا آنجا که «وجود هم‌زمان دو عامل حفظ حریم و برقراری تعامل، نقش قابل‌توجهی در ایجاد اعتدال در میزان ارتباط درون و بیرون {خانه} دارد» (Abroon & Einifar, 2023). بااین‌حال ازآنجاکه نیاز به خلوت به میزان زیادی به فرهنگ مربوط می‌شود، ارتباط مطلوب خانه با بیرون امری فرهنگی و تابع شیوه زندگی ساکنین است[14].

11. Meiss
12. Boettger
13. van Nes

۱۴. در این زمینه «کلر کوپر، آموس راپاپورت و سعیم نالکایا، تفاوت‌های ویژگی خلوت مورد انتظار و نحوه شخصی‌سازی محیط جلویی خانه‌های آمریکای شمالی را موردبحث قرار داده‌اند.» (Lang, 2004)

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

راپاپورت[15] (۱۹۶۹)، «جنسیت» را یکی از پنج عامل فرهنگی مؤثر بر شکل‌گیری فضاهای خانه می‌داند. مورلی[16] (۲۰۰۰) از نماد «زن و مادر به‌مثابه خانه» سخن می‌گوید و بیان می‌کند که ویژگی‌های زن و خانه به یکدیگر تبدیل می‌شوند (Morley, 2000). وجهی از این نسبت به حضور بلندمدت زن در خانه (Morley, 2000) و وجه دیگر آن به ویژگی‌های زنانه مربوط می‌شود (Pink, 2004). پینک[17] (۲۰۰۴) با به کار بردن اصطلاح «خانه‌دار»[18] در اطلاق به فردی که بیشتر در خانه حضور دارد و به خانه رسیدگی می‌کند، بین انجام کارهای خانه و برقراری ارتباط حسی افراد با خانه نسبت می‌یابد. او معتقد است این افراد در هنگام صحبت کردن از خانه و کارهایی که برای رسیدگی به خانه انجام می‌دهند، درواقع داستان هویتی خود را بیان می‌کنند. لنگ[19] (۲۰۰۴) به‌طور خاص به نقش جنسیت ساکنین خانه در شکل‌گیری رابطه خانه و خیابان اشاره می‌کند. هایدن[20] (۱۹۷۶) نیز موقعیت آشپزخانه و خانه‌دار بودن یا نبودن زنان را به هم مربوط می‌داند.

حساسیت طراحی خانه، اقتضا می‌کند قابلیت تعمیم عوامل کالبدی مؤثر بر تقویت رابطه درون و بیرون ذکرشده در منابع در این موضوع خاص و در زمینه‌های مکانی و فرهنگی مشخص موردبررسی قرار گیرد. همچنین به نظر می‌رسد در فرهنگ‌هایی که زنان هنوز حضور بلندمدتی در خانه دارند و مسئول رسیدگی به خانه‌اند، می‌توانند به‌عنوان منبع مهمی برای فهم خانه و موضوعات مرتبط با آن محسوب شوند.

بر اساس «نظریه فعالیت» لئونتیف، می‌توان ارتباط اثر معماری با مخاطب را در سه سطح عملیاتی؛ مربوط به مواجهه اولیه با کالبد، عملکردی؛ مربوط به تحقق یک برنامه و فراعملکردی؛ مربوط به پیامدهای حاصل از تحقق یک برنامه یعنی انگیزه‌ها، نیازها، خواست‌ها و ارزش‌های فردی و اجتماعی در نظر گرفت (به نقل از Adeli & Nadimi, 2022). در منابع معماری هم، ارتباط دو فضای مجاور ازجمله درون و بیرون بنا، حداقل از سه وجه مطرح شده است؛ «ارتباط کالبدی»، «ارتباط رفتاری»، «ارتباط معنایی» (Einifar & Aliniay Motlagh, 2014). در این صورت رابطه درون–بیرون خانه را می‌توان از وجه کالبدی–محیطی، عملکردی–رفتاری و ادراکی–معنایی پیگیری نمود. علی‌رغم عدم وجود رابطه‌ای جبری میان این وجوه، هر وجه می‌تواند مقدمات تحقق وجه دیگر را فراهم کند (Adeli & Nadimi, 2022). مجموع این سه وجه، مدل مفهومی پشتیبان پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد که در فهم رابطه درون و بیرون خانه راهگشا خواهد بود (جدول ۱).

جدول ۱. چهارچوب نظری پژوهش برآمده از منابع مکتوب

چهارچوب نظری پژوهش		
رابطه اثر معماری و مخاطب	رابطه درون و بیرون بنا	سطوح فهم رابطه درون و بیرون خانه بر اساس چهارچوب نظری پژوهش
۱. سطح عملیاتی	۱. ارتباط کالبدی	۱. ارتباط کالبدی–محیطی؛ جنبه‌های عینی و فیزیکی رابطه درون و بیرون خانه
۲. سطح عملکردی	۲. ارتباط رفتاری	۲. ارتباط عملکردی–رفتاری؛ رفتارهای محقق‌شده به‌واسطه رابطه درون و بیرون خانه
۳. سطح فراعملکردی	۳. ارتباط معنایی	۳. ارتباط ادراکی–معنایی؛ ادراکات و معانی ایجادشده در ذهن ساکنین به‌واسطه رابطه درون و بیرون خانه

روش‌شناسی پژوهش

ازآنجاکه در این پژوهش دستیابی به فهم تازه و عمیق‌تری از رابطه درون و بیرون خانه موردنظر بوده، از روش تحلیل محتوای کیفی بهره برده شده است. «هدف این روش، شناسایی مهم‌ترین طبقه‌ها، مقولات و مضامین نهان و کشف کردن معنا است» (Momeni rad et al., 2013). داده‌ها ازطریق نمونه‌گیری هدفمند و انجام مصاحبه عمیق با ۱۶ نفر از زنان خانه‌دار ساکن ۹ خانه از بافت میانی شهر کرمانشاه جمع‌آوری شده است. در جهت افزایش اعتبار پژوهش و انجام مثلث‌بندی، مصادیق به شکل تصادفی از بین خانه‌های سه محله از بافت میانی شهر کرمانشاه یعنی محله «فردوسی»، «شریعتی» و «پل چوبی» انتخاب شده،

15. Rapoport
16. Morley
17. Pink
18. housewife/ househusband
19. Lang
20. Hayden

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

به‌طوری‌که از هر محله سه خانه موردبررسی قرار گرفته است. باتوجه‌به اشباع نظری داده‌ها و عدم دریافت مدارک و واژگان جدید پس از انجام مصاحبه با ۹ نفر (یک نفر از زنان خانه‌دار ساکن هر خانه)، کفایت داده‌های جمع‌آوری‌شده برای تحلیل محتوا احراز شد. لیکن به‌منظور تأیید اشباع نظری، مصاحبه‌های تکمیلی تا ۱۶ نفر ادامه یافت. به این صورت که در خانه‌هایی که دو خانواده در آن زندگی می‌کردند، با یک نفر دیگر از زنان خانه‌دار ساکن خانه هم مصاحبه انجام گرفت. لازم به ذکر است، در جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها از «پرسیدن سؤالات استفهامی»[21] و «ساز مخالف زدن»[22] بهره برده شده است.

کدگذاری باز که شامل استخراج مضامین نهفته در مصاحبه‌ها است، نخستین مرحله از تحلیل داده‌ها بوده است. در این مرحله، تطبیق پاسخ مصاحبه‌شوندگان با فضاهای برداشت‌شده خانه، عامل تدقیق فرایند کدگذاری بوده است. جدول ۲، نمونه‌ای از پلان‌های برداشت‌شده از خانه‌های موردمطالعه را نشان می‌دهد. پس از کدگذاری اولیه، کدها بر اساس چهارچوب نظری پژوهش و در جهت رسیدن به پاسخ سؤالات، مقوله‌بندی شدند.

جدول ۲. نمونه‌ای از نقشه خانه‌های موردبررسی و موقعیت آن‌ها نسبت به معابر اطراف، محله شریعتی

محله شریعتی	خانه شماره یک (۱۸۰ مترمربع)	خانه شماره شش (۱۵۰ مترمربع)	خانه شماره هشت (۲۰۰ مترمربع)
همکف	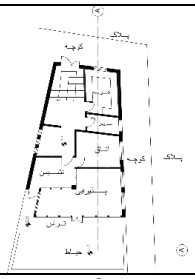	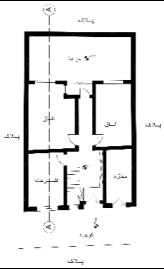	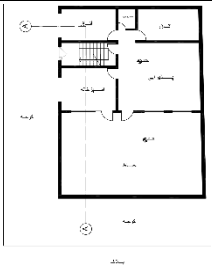
طبقه اول	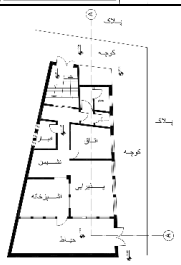		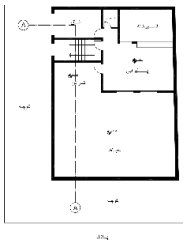

یافته‌های پژوهش

گونه‌بندی خانه‌های موردبررسی ازنظر هم‌جواری فضاهای پر و خالی با معبر، از دو الگو تبعیت می‌کند؛ گونه الف) که در آن بنا، تراس و حیاط هر سه با معبر هم‌جوارند. گونه ب) که در آن صرفاً بنا با معبر هم‌جوار است و تراس و حیاط در پشت خانه قرار گرفته‌اند. با در نظر گرفتن چینش فضاهای داخلی خانه‌ها، گونه »الف» خود شامل چهار زیرگونه است. در جدول ۳، موقعیت فضاهای خصوصی، جمعی، ورودی، حیاط و تراس نشان داده شده، همچنین موقعیت آشپزخانه با هاشور مشخص شده است.

جدول ۳. گونه‌بندی خانه‌های موردمطالعه ازنظر موقعیت قرارگیری فضاها

	گونه «الف»				گونه «ب»
گونه‌های فرعی	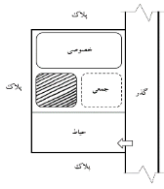 الف-۱	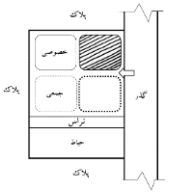 الف-۲	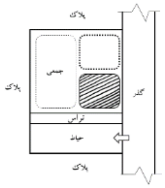 الف-۳	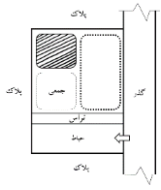 الف-۴	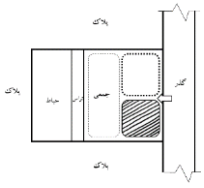
	خانه ۱	خانه ۳ و ۷	خانه ۲ و ۸	خانه ۴	خانه ۵، ۶ و ۹

21. wh questions
22. red flag

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

کدگذاری اولیه مصاحبه‌ها نشان می‌دهد بر مبنای ارتباط درون و بیرون، سه گونه فضا در خانه‌های موردبررسی وجود دارد؛ فضاهای در ارتباط قوی با بیرون، فضاهای در ارتباط کنترل‌شده با بیرون و فضاهای بدون ارتباط با بیرون. در مرحله بعد کدهای باز بر اساس چهارچوب نظری پژوهش یعنی از وجه رابطه کالبدی-محیطی، عملکردی-رفتاری و ادراکی-معنایی درون و بیرون خانه، مقوله‌بندی شدند (جدول ۴).

مقولات کالبدی-محیطی، ناظر به ویژگی‌های فیزیکی-عینی مؤثر بر شکل‌گیری این سه سطح از رابطه میان درون و بیرون خانه است؛ در این میان قوی‌ترین ارتباط درون خانه با بیرون مربوط به فضاهای «هم‌جوار» و تقریباً «هم‌سطح» با معبر است. کدها نشان می‌دهد، آشپزخانه هم‌جوار با بیرون بر شکل‌گیری رابطه قوی بین درون و بیرون نقش دارد. همچنین «پنجره» فضاهای هم‌جوار با بیرون نقشی کلیدی در برقراری این سطح از ارتباط میان درون و بیرون خانه ایفا می‌کند. درحالی‌که عدم ارتباط با بیرون زمانی رخ می‌دهد که فضا در عمق خانه و طبقات بالاتر قرار گرفته باشد و حائل میان فضا و بیرون یک فضای بسته باشد. در این حالت درون کاملاً تفکیک‌شده از بیرون و دارای حریم محفوظ است. درحالی‌که ارتباط فضاهای غیرهم‌جوار با بیرون که به‌واسطه فضای باز (حیاط)، نیمه‌باز (تراس) یا ترکیبی از آن‌ها از معبر فاصله گرفته‌اند، در میانه طیف قرار دارد؛ در این حالت از سویی فاصله گرفتن از بیرون امکان حفظ حریم برای فضا را فراهم می‌کند و از سوی دیگر به دلیل «شفاف» بودن فضای واسط، همچنان ارتباط حسی کاربر فضا با بیرون تا حدی برقرار است؛ در این فضاها افراد می‌توانند در فضای پشت حیاط یا تراس پناه گرفته و تا حدی از بیرون خبر داشته باشند. در خانه‌های شماره ۵، ۶ و ۹ که حیاط و تراس در پشت خانه قرار دارند کدی ناظر به این نوع ارتباط فضا با بیرون از مصاحبه‌ها استخراج نشده است.

مقولات عملکردی-رفتاری و همچنین مقولات ادراکی-معنایی نشان می‌دهد که در فضاهای درونی با ارتباط قوی با بیرون، ارتباط حسی (دیداری، شنیداری و بویایی) قوی میان کاربران و بیرون برقرار می‌شود. وجوه مثبت این ارتباط که با یکدیگر هم نسبت دارند، عبارت‌اند از «تعامل و سرزندگی»، «قلمروپایی و امنیت» و «رسیدگی و دلگرمی»؛ کاربر درون این‌گونه فضاها می‌تواند در جریان فعالیت‌های بیرون قرار گرفته و از پیرامون خانه‌اش خبر داشته باشد و حتی با افراد بیرون و نزدیک خانه «گفتگو» و «دادوستد» کند. این امر از سویی سبب سرزنده شدن فضاهای درونی خانه شده و از سوی دیگر امکان «کنترل بر پیرامون خانه» و «افزایش امنیت» را فراهم می‌کند. همچنین ساکنین درون این فضاها می‌توانند در زمان حضور افراد آشنا اعم از اعضا خانواده یا مهمان در نزدیکی خانه در قالب فعالیت‌هایی همچون استقبال یا بدرقه کردن، به آن‌ها «رسیدگی» کنند. سرزندگی معبر و افزایش احساس امنیت و «دلگرمی» برای افراد در پیرامون خانه از نتایج مثبت این ارتباط است. درحالی‌که این ارتباط «مزاحمت»هایی هم برای اهالی خانه دارد. در فضاهای درونی که ارتباط کنترل‌شده با بیرون دارند، حریم کاربر محفوظ است اما درعین‌حال ارتباطش با بیرون قطع نشده است. در این فضاها فرد می‌تواند بنا به اقتضا و شرایطش با حرکت در عمق فضا میزان ارتباط با بیرون را تنظیم کند. درحالی‌که در فضاهای بدون ارتباط با بیرون، امکان «خلوت کردن» و آرام گرفتن برای کاربران فراهم می‌شود. درعین‌حال این فضاها ممکن است معنای «مهجور ماندن» و «بی‌خبری» از بیرون را برای ساکنین ایجاد کنند.

چنان‌که مشاهده می‌شود، در تمام خانه‌های موردبررسی، زنان، حداقل یک بار به یکی از وجوه مثبت ارتباط قوی درون با بیرون اشاره کرده‌اند. در این میان «قلمروپایی و امنیت» پرتکرارترین (۲۶ مورد) و مهم‌ترین وجه ارتباط خانه با بیرون از دید زنان بوده است. از سوی دیگر، زنان حداقل یک بار به مزاحمت‌های ناشی از ارتباط قوی درون با بیرون به‌عنوان امری ناخوشایند و حداقل یک بار به خلوت کردن و عدم ارتباط خانه با بیرون به‌عنوان امری مثبت اشاره کرده‌اند. این امر نشان می‌دهد از دید ساکنین زن، طیفی از ارتباط قوی تا عدم ارتباط درون خانه با بیرون موردنیاز است؛ امری که به‌عنوان ویژگی مثبت خانه‌های موردبررسی می‌توان به آن اشاره نمود. بااین‌حال لازم است تبعات منفی ارتباط قوی درون با بیرون که نقطه ضعف این خانه‌ها است به‌گونه‌ای مرتفع شود. توجه به عدم وجود معنای منفی دریافت‌شده از سوی ساکنین در مورد فضاهای در ارتباط کنترل‌شده با بیرون در کنار موضوعی که به آن اشاره شد، رابطه مطلوب میان درون و بیرون در خانه‌های بافت میانی کرمانشاه را به‌صورت «ارتباط قابل‌کنترل توسط ساکنین از درون به بیرون» آشکار می‌نماید.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

اما در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، لازم است الگوهای کالبدی مؤثر بر تحقق این‌گونه رابطه نیز جستجو شود. در این راستا، تطبیق مصاحبه‌ها با مقولات ادراکی–معنایی و نقشه خانه‌ها نشان داد «نوع فعالیت جاری در فضا» تا حد زیادی تعیین‌کننده سطح ارتباط مطلوب میان درون و بیرون است (جدول ۴). به‌بیان‌دیگر هرچند خانه‌های موردبررسی از وجه ارائه فضاهای متنوع ازلحاظ ارتباط با بیرون غنی هستند، اما عدم انطباق نوع فضا با سطح ارتباط درون با بیرون مزاحمت‌هایی به وجود آورده است.

جدول ٤. کدگذاری باز و مقوله‌بندی داده‌ها بر مبنای چهارچوب نظری پژوهش

نوع ارتباط (کدهای باز)	نمونه گویه‌ها	وجه کالبدی-محیطی	وجه عملکردی-رفتاری	وجه ادراکی-معنایی (خانه و تعداد تکرار)
درون در ارتباط قوی با بیرون (شنیدن صدای بیرون، شنیدن صدای آشنا و غریبه، دیدن آشنا و غریبه، دیدن کوچه و شهر، ورود بوی آزاردهنده بیرون به خانه، صدای مزاحم، شلوغی، خبر از بیرون، نظارت مادر بر بازی بچه‌ها در کوچه، نظارت مادر بر بیرون، نشستن در عمق پنجره و دیدن بیرون، پنجره باز، نیمه‌باز، گفتگو کردن مادر ازطریق پنجره با بیرون، استقبال، بدرقه، بوی خوش غذا در کوچه، دلگرم شدن به حضور مادر، خبر از درون، چراغ‌های روشن، خبر از حضور مهمان، آمادگی برای ورود، دیده شدن، نیاز به حریم در درون، پرده‌های افتاده، شیشه‌های مات در همکف)	«بعضی اوقات ازطریق پنجره‌های سمت کوچه خرید می‌کنم» (مصاحبه ۱) « {وقتی} دوستان نوه‌ام میان دنبالش که بروند دانشگاه، از اینجا {پنجره آشپزخانه} باهام حرف می‌زنند، سلام و احوال‌پرسی می‌کنیم.» (مصاحبه ۲) «به پسرم می‌گفتم قبل از رفتنش به مدرسه نون بگیره، همین‌جوری از پنجره {آشپزخانه} ازش می‌گرفتم که دیرش نشه» (مصاحبه ۹)	– وجود پنجره در جداره فضای هم‌جوار با بیرون خانه – وجود پنجره در جداره فضای هم‌جوار و تقریباً هم‌سطح با بیرون خانه – آشپزخانه هم‌جوار و تقریباً هم‌سطح با بیرون خانه – وجود جای نشستن در کنار پنجره آشپزخانه هم‌جوار با بیرون خانه – نزدیکی آشپزخانه به ورودی خانه	گفتگو کردن از درون خانه با افراد بیرون (اعم از اعضای خانواده، افراد آشنا و غریبه) دادوستد یک شیء بین درون و بیرون خانه	**تعامل و سرزندگی** خانه یک (۵)، خانه دو (۲)، خانه چهار (۲)، خانه پنج (۱)، خانه شش (۲)، خانه هفت (۱)، خانه هشت (۱)، خانه نه (۲)
	«وقتی نوه‌ام تو کوچه با دوستانش بازی می‌کند، یه صندلی می‌ذارم کنار پنجره میشینم کنترلشان می‌کنم اتفاقی نیفته.» (مصاحبه ۵) «حواسم به بیرون هست»، «به بیرون سرک می‌کشم»، «حواسم هست کی میاد و کی می‌ره»، «حواسم به رفت‌وآمدها هست» (مصاحبه‌های ۲، ۵، ۸ و ۹) «تو کوچه چراغ نداره، ولی وقتی بعضی شب‌ها از جایی میام خونه {نور از پنجره خانه‌ها افتاده تو کوچه} و کاملاً روشنه. یه جوری انگار حس بهتری داری نمی‌ترسی از اینکه تو کوچه راه بری.» (مصاحبه ۷)		نظارت بر بازی بچه‌ها از درون خانه نظارت بر پیرامون خانه از درون خانه نظارت بر افراد و رویدادهای بیرون خانه از درون خانه	**قلمروپایی و امنیت** خانه یک (۱)، خانه دو (۶)، خانه سه (۱)، خانه چهار (۲)، خانه پنج (۴)، خانه شش (۱)، خانه هشت (۵)، خانه نه (۶)
	«وقتی شوهرم از سر کار برمی‌گرده، از پنجره می‌بینمش و در رو براش باز می‌کنم. حتی صبح‌ها که شوهرم بیرون می‌ره از اینجا {پنجره} باهاش خداحافظی می‌کنم.» (مصاحبه ۲) «وقتی نوه‌ام تو کوچه با دوستاش بازی می‌کنه، {و من از پنجره می‌بینمشان} بعضی وقت‌ها شربتی بیسکویتی چیزی بهشان میدم بخورن خستگیشان در بره.» (مصاحبه ۵) «شوهرم بیاد تا صدای در پارکینگ را بشنوم، سریع ناهار و آماده می‌کنم. چایی، شربتی چیزی درست می‌کنم تا بیاد بالا» (مصاحبه ۸) «بوی غذای مادرم همیشه از پنجره آشپزخانه میاد تو کوچه، می‌فهمم غذا چیه یا حدس می‌زنم، می‌فهمم مامان خونه هست خوشحال می‌شم. دیگه از کلید استفاده نمی‌کنم دو ضربه می‌زنم به پنجره مامان در و باز می‌کنه.» (مصاحبه ۱)		خبردار شدن از بیرون خانه آمادگی برای پذیرش افراد قبل از ورود آنها به خانه بدرقه کردن افراد خارج شده از خانه پذیرایی کردن از افراد بیرون خانه خبردار شدن از درون خانه پیش از ورود آمادگی برای ورود به خانه	**رسیدگی و دلگرمی** خانه یک (۴)، خانه دو (۳)، خانه پنج (۱)، خانه شش (۱)، خانه هفت (۱)، خانه هشت (۲)، خانه نه (۱)

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

	می‌خواستم بچه‌ام و عادت بدم که جدا تو اتاقش بخوابه ولی اینقدر صدا زیاده حتی نیمه‌شب‌ها، وسط‌های شب با گریه میاد پیش خودمون، می‌ترسه» (مصاحبه ۴) «{جلو ورودی} سایبان داره، ظهرها آفتابش تیزه یا زمستان باران بیاد، {غریبه‌ها} می‌شینند اینجا حرف می‌زنند. صدای حرف زدنشان را با همدیگه یا با تلفن از پنجره می‌شنوم.» (مصاحبه ۹) «بعضی اوقات {غریبه‌ها} روی سکو {ی جلو خانه} می‌نشینند، برای تردد ما هم مشکل ایجاد می‌شه خیلی راحت نمی‌تونیم بیایم و بریم، معذبیم.» (مصاحبه ۹) «از پایین {بیرون} به آشپزخانه دید بود، منم که بیشتر وقتا اینجام، راحت نبودم» (مصاحبه ۷)	– وجود پنجره در جداره فضای هم‌جوار با بیرون –وجود پنجره در جداره فضای هم‌جوار و تقریباً هم سطح با بیرون – آشپزخانه هم‌جوار و تقریباً هم سطح با بیرون – اتاق خواب هم‌جوار با بیرون – وجود سایبان، پله و سکو در ورودی خانه (به‌خصوص در خانه‌هایی با دو ورودی)	متروک شدن اتاق‌های خواب هم‌جوار با بیرون انتقال فعالیت خواب به فضاهای درونی‌تر خانه جمع شدن غریبه‌ها در ورودی خانه خبردار شدن غریبه‌های بیرون خانه از درون خانه	**مزاحمت** (مخدوش شدن حریم) خانه یک (۶)، خانه دو (۴)، خانه سه (۳)، خانه چهار (۳)، خانه پنج (۴)، خانه شش (۴)، خانه هفت (۶)، خانه هشت (۵)، خانه نه (۳)
ارتباط کنترل شده درون با بیرون (نشستن در عمق فضا، دیدن و دیده نشدن، شنیدن و دیده نشدن، در پناه درخت مو بودن، در پناه درخت حیاط بودن)	«قبلاً توی حیاط درخت مو داشتیم شاخه و برگاش طوری بود نمی‌ذاشت داخل معلوم باشه» (مصاحبه ۱) «{چون عمق تراس کمه} بچه‌ها در پنجره {اتاق پشت تراس} را باز می‌ذارن صندلی و داخل اتاق می‌ذارن، رو به تراس می‌نشینند. » (مصاحبه ۲) «چرا پنجره‌های این سمت پذیرایی و مات نکردین؟ اونجا به‌خاطر تراس عقب‌تره و دید بهش نیست» (مصاحبه ۷) «چند هفته پیش صدای داد و بیداد از بیرون می‌آمد. رفتم از تراس نگاه کردم» (مصاحبه ۲)	وجود حیاط در حد فاصل درون و بیرون خانه وجود تراس در حد فاصل درون و بیرون خانه عمق داشتن فضاهای هم‌جوار با بیرون	حرکت در عمق فضای هم‌جوار با بیرون یا فضای هم‌جوار با تراس و حیاط در جهت کنترل ارتباط با بیرون (پناه گرفتن در عمق فضا یا آمدن به لبه فضا در جهت ارتباط با بیرون)	**پناه گرفتن و ارتباط محدود با بیرون** خانه یک (۱)، خانه دو (۲)، خانه سه (۲)، خانه چهار (۱)، خانه هفت (۳)، خانه هشت (۱)،
عدم ارتباط درون با بیرون (اتاق در لایه درونی‌تر، ساکت‌تر، حریم بیشتر، فعال‌تر، جمع شدن خانواده در طبقه بالاتر، بی خبری از بیرون، استراحت کردن در لایه درونی خانه)	«این طرف نمی‌نشینیم بیشتر اون قسمت که نزدیک حیاطه می‌نشینیم تا صدای کمتری بیاد داخل» (مصاحبه ۵) «اگرصدا زیاد بشه می‌رویم بالا، اتاق سمت حیاط. چون اونجا ساکت‌تر و خلوت‌تره» (مصاحبه ۶) «نشیمن سمت حیاط اونجا آروم‌تره می‌شه راحت‌تر خوابید» (مصاحبه ۹)	وجود فضاهای غیر هم‌جوار با بیرون در خانه عمق داشتن خانه وجود فضاهای درونی بالاتر از سطح بیرون (حداقل یک طبقه) عدم وجود پنجره در جداره هم‌جوار با بیرون	استراحت کردن در فضاهای درونی‌تر خانه جمع شدن اعضا خانواده در فضاهای درونی‌تر خانه	**خلوت گزیدن** خانه یک (۱)، خانه دو (۱)، خانه سه (۲)، خانه چهار (۱)، خانه پنج (۲)، خانه شش (۲)، خانه هفت (۱)، خانه هشت (۱)، خانه نه (۲)
	«از اینجا {پذیرایی} بیرون و نمی‌بینی، اکثر مهمان‌ها ماشینشان و می‌ذارن تو کوچه {و نیاز دارن نگاهش کنن}. پس همش مجبورن بیان بیرون از خانه تا ماشین رو ببینند.» (مصاحبه ۹) «طبقه پایین اصلاً پنجره رو به بیرون نداره، مثل زندانه. خیلی از بیرون خبر نداریم مگه بریم بیرون. چیزی از بیرون و نمی‌تونیم ببینیم خیلی بده» (مصاحبه ۷)		بی‌خبری از بیرون عدم نظارت بر بیرون	**مهجور ماندن** خانه سه (۱)، خانه هفت (۱)، خانه نه (۱)

در جدول ۵ دیده می‌شود که مزاحمت ناشی از ارتباط قوی درون با بیرون، لزوماً به معنای نیاز به تفکیک کامل درون از بیرون نیست. صرفاً در مورد فضاهای خصوصی خانه (اتاق و نشیمن) نیاز به خلوت، مهم‌تر از ارتباط با بیرون است. اهمیت دوری از مزاحمت‌های شنیداری و دیدهای از بیرون به درون و اطمینان از عدم انتقال صداهای درون به بیرون، بهترین کارکرد این اتاق‌ها را موکول به کاهش ارتباط آن‌ها با بیرون کرده است. انتقال فعالیت‌های روزمره و به‌خصوص استراحت ساکنین به لایه‌های درونی‌تر خانه و طبقات بالاتر، (مشاهده‌شده در خانه‌های شماره ۳، ۴، ۵، ۶ و ۸) پاسخ مطلوبی به مسئله است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

درحالی‌که در دیگر فضاهای خانه بر وجوه مثبت ارتباط با بیرون تأکید شده است. در این فضاها تنها لازم است مزاحمت‌های ناشی از ارتباط با بیرون کاهش پیدا کند. در این صورت آشپزخانه، پذیرایی، تراس و حیاط می‌توانند ازطریق قرار گرفتن در فاصله معبر و فضاهای خصوصی، حائلی برای فضاهای خصوصی باشند.

جدول ۵. وجوه ارتباط درون با بیرون به تفکیک نوع فضاها در خانه‌های موردبررسی

نوع فضا	نیاز به ارتباط با بیرون				نیاز به تفکیک از بیرون	
	تعامل و سرزندگی	نظارت و امنیت	رسیدگی و دلگرمی	مزاحمت	خلوت
اتاق	خانه ۱ (طبقه اول)، ۴ (طبقه اول)، ۷ (همکف)	خانه ۱ (طبقه اول)، ۲، ۴ (طبقه اول)، ۶	خانه ۱ (هر دو طبقه)، ۷ (طبقه اول)	خانه ۱ (هر دو طبقه)، ۳، ۴ (هر دو طبقه)، ۵، ۶، ۷ (هر دو طبقه)، ۸ (هر دو طبقه)، ۹ (طبقه اول)	خانه ۱، ۲، ۳، ۴ (هر دو طبقه)، ۵، ۶، ۸ (هر دو طبقه)، ۹ (هر دو طبقه)
نشیمن	–	–	–	خانه ۳، ۶	خانه ۱ (طبقه اول)،۳، ۵، ۶، خانه ۷ (طبقه اول)، ۹
آشپزخانه	خانه ۲، ۳، ۶، ۷، ۸ (همکف)، ۹	خانه ۱ (همکف)، ۲، ۳، ۵، ۷ (همکف)، ۸ (همکف)، ۹	خانه ۱ (همکف)، ۲، ۵، ۶، ۷ (طبقه اول)، ۸ (همکف)، ۹	خانه ۱ (همکف)، ۲، ۳، ۵، ۶، ۷ (طبقه اول)، ۸ (همکف)، ۹	–
پذیرایی	خانه ۵	خانه ۱ (طبقه اول)،خانه ۵، ۹ (طبقه اول)	خانه ۱ (طبقه اول)	خانه ۱ (طبقه اول)	–
تراس	خانه ۱، ۸	خانه ۲، ۸	–	خانه ۱، خانه ۲، خانه ۴، ۷ (طبقه اول)	–
حیاط	خانه ۱، ۲، ۸	–	خانه ۸	خانه ۳، ۸	–

در این میان آشپزخانه به دلیل بهره‌مندی از تمامی وجوه مثبت ارتباط با بیرون و درعین‌حال بیشترین مزاحمتی که براثر این ارتباط برای ساکنین درون آن فراهم می‌شود، وضعیت ویژه‌ای دارد؛ باتوجه‌به الگوی زندگی در این خانه‌ها، زن (مادر) بیشترین حضور را در خانه و به‌خصوص آشپزخانه دارد. درنتیجه ارتباط آشپزخانه با بیرون از سویی مدت نظارت بر فضای بیرون را افزایش داده و درنتیجه به افزایش احساس امنیت زن (مادر) و هم‌زمان امن‌تر شدن معبر منجر می‌شود، از سوی دیگر آمادگی زن (مادر) برای استقبال یا بدرقه اعضا خانواده و همچنین رسیدگی کردن به آن‌ها را فراهم می‌کند. فراتر از این، ارتباط آشپزخانه با بیرون زمینه را برای خبر داشتن زن (مادر) از بیرون و تعامل او با افراد بیرون از خانه فراهم می‌آورد. این تعامل می‌تواند با اعضا خانواده، همسایه‌ها و یا رهگذرانی باشد که در بیرون خانه هستند. بنابراین ارتباط خانه با بیرون تا حد زیادی به ارتباط آشپزخانه با بیرون مربوط می‌شود؛ شاهد این امر در خانه‌های موردبررسی، غیرفعال ماندن آشپزخانه‌های پشتی و استفاده از آشپزخانه هم‌جوار با کوچه و همچنین ترجیح زنان خانه به استقرار در نزدیکی پنجره آشپزخانه است. هم‌جواری آشپزخانه با بیرون وجه دیگری هم دارد و آن دلگرم شدن به حضور زن (مادر) پیش از ورود به خانه است. بوی غذای منتقل‌شده به بیرون ازطریق پنجره آشپزخانه، چراغ روشن یا صدای رادیو در آشپزخانه که هنگام نزدیک شدن به خانه ادراک می‌شود می‌تواند وسیله‌ای برای آگاهی از حضور زن (مادر) و دلگرم شدن باشد. درعین‌حال زنانه بودن این فضا نیاز به حریم را برای آن تقویت می‌کند.

باتوجه‌به آنچه گفته شد، تنوع در فعالیت‌های جاری در خانه، سبب می‌شود مزیت‌ها و محدودیت‌های ارتباط با بیرون در فضاهای مختلف با یکدیگر تفاوت داشته باشد. ازاین‌رو سازمان‌دهی فضاهای داخلی خانه بر مبنای شناسایی فضاهایی که در آن‌ها ارتباط با بیرون ممکن و مطلوب است و فضاهایی که نیاز به ارتباط کمتری با بیرون دارند به شکل‌گیری رابطه مطلوب میان درون و بیرون کمک می‌کند. به‌این‌ترتیب «لایه‌بندی فضایی» یکی از الگوهای کالبدی‌ای است که در مقیاس کلان می‌تواند رابطه درون و بیرون را به شکل مطلوبش نزدیک کند. در این صورت به تناسب فعالیت‌های درون خانه، طیفی از امکانات فضایی در اختیار کاربران فضا قرار می‌گیرد که به آن‌ها در انتخاب میزان ارتباط با بیرون آزادی می‌بخشد. در این الگو، فضاهایی که می‌توانند بیشتر با بیرون ارتباط داشته باشند، با آن هم‌جوار می‌شوند. درعین‌حال خود به‌مثابه حائلی فضاهای خصوصی‌تر را در

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]
[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

برگرفته و سبب حفظ حریم‌های این فضاها می‌گردند. «لایه‌بندی فضایی» هم در سطح افق و هم در طبقات رخ می‌دهد. یعنی فضاهای نیازمند حریم بیشتر در عمق خانه و ترجیحاً در طبقات بالاتر قرار داده می‌شود.

چنان‌که از مقولات کالبدی-محیطی متناظر با فضاهای در ارتباط کنترل‌شده با بیرون برمی‌آید، «لایه‌بندی فضایی» علاوه بر مقیاس کلان، در مقیاس میانی هم می‌تواند بر تقویت رابطه مطلوب میان درون و بیرون خانه مؤثر باشد؛ در این حالت هر یک از فضاهای هم‌جوار با بیرون به‌خصوص در طبقه همکف در درون خود حداقل دو حوزه »هم‌جوار با بیرون» و «به عمق نشسته» دارد؛ تناسبات کشیده فضاهای هم‌جوار با بیرون به این حوزه‌بندی و فراهم شدن امکان ارتباط با بیرون در عین محفوظ بودن کمک می‌کند؛ کاربر فضا می‌تواند ازطریق قرارگیری در لبه‌های هم‌جوار با بیرون و یا رفتن به عمق فضا، میزان ارتباط با بیرون را تنظیم کند. الگوی مذکور در این مقیاس به‌خصوص در رفع مزاحمت‌های ناشی از هم‌جواری آشپزخانه و تراس با بیرون کارآمد است.

دیگر الگوی کالبدی مؤثر بر رابطه درون و بیرون در خانه‌های موردبررسی، الگوی پنجره‌ها است. وجود پنجره در جداره فضاهای هم‌جوار با بیرون برای برقراری ارتباط این دو حوزه ضروری است. اما عواملی همچون موقعیت پنجره (در پلان و مقطع فضا)، اندازه، عمق، تناسبات، عایق بودن یا نبودن و قابلیت باز و بسته شدن پنجره بر کیفیت رابطه درون و بیرون مؤثر است. زیرا هر یک از عوامل ذکرشده بر ایجاد امکان انتخاب نوع و میزان ارتباط با بیرون برای کاربر و درنتیجه شکل‌گیری رابطه از درون به بیرون تأثیر می‌گذارد. به‌خصوص در طبقه همکف، علاوه بر ضرورت بالا بودن کف فضا نسبت به معبر، لازم است ارتفاع کف پنجره به‌گونه‌ای باشد که هم افراد درون فضا بتوانند در صورت نیاز با بیرون ارتباط دیداری برقرار کنند و هم دید از بیرون به درون به حداقل برسد. همچنین استفاده از چند پنجره کم‌عرض به‌جای یک پنجره عریض به حفظ بیشتر حریم کمک می‌کند. به عمق رفتن پنجره، دو جداره بودن و قابل باز و بسته شدنش هم در افزایش کنترل رابطه فضا از درون به بیرون مؤثر است.

نتیجه‌گیری

در مورد ارتباط درون بنا با بیرون، دو راهکار عمده در منابع ذکر شده است؛ اول، متخلخل شدن جداره‌های بنا به بیرون به‌خصوص در طبقه همکف و دوم، قرار گرفتن فضاهایی به شکل حائل در فاصله درون بنا و بیرون. راهکار اول سبب پیوند بیشتر با بیرون شده و در موضوعاتی کاربرد دارد که ارتباط با بیرون بیش از حفظ حریم‌های درونی مهم باشد. به عکس راهکار دوم در جاهایی کارآمدتر است که تفکیک از بیرون و حفظ حریم اهمیت زیادی دارد. درحالی‌که بررسی خانه‌های بافت میانی شهر کرمانشاه نشان می‌دهد در موضوع خانه ارتباط با بیرون و حفظ حریم‌های درونی هر دو از اهمیت زیادی برخوردار است. در این خانه‌ها بر حسب ارتباط با بیرون، طیفی از فضاها وجود دارد؛ یک سر طیف، فضاهای هم‌جوار با بیرون هستند که به‌خصوص در صورت قرارگیری در طبقه همکف سبب برقراری بیشترین ارتباط حسی ساکنین با بیرون شده‌اند. این ارتباط موجب نظارت ساکنین بر بیرون خانه، احساس تعلق و مالکیت ذهنی آن‌ها به این حوزه می‌شود. بسط فضایی و معنایی خانه به بیرون با افزایش احساس امنیت در درون و بیرون خانه رابطه دارد. درعین‌حال پیوند درون و بیرون در این فضاها مزاحمت‌هایی را هم ایجاد می‌کند. سر دیگر طیف فضاهایی هستند که در عمق خانه قرار گرفته‌اند و فضای دیگری بین آن‌ها و بیرون واسطه شده است. در این موارد حریم فضا حفظ می‌شود ولی ارتباط ساکنین با بیرون بسیار کم است. در این صورت هر دو دسته راهکار عنوان‌شده در منابع در مورد رابطه درون و بیرون خانه کاربرد دارد، اما لازم است میزان و نحوه تخلخل مطلوب در جداره بیرونی و همچنین نوع فضاهای واسطه و فضاهای درونی‌تر مشخص گردد تا ضمن امکان ارتباط ساکنین با بیرون، حریم‌های خانه نیز حفظ شود.

در این راستا، الگوهای تقویت‌کننده رابطه مطلوب میان درون و بیرون خانه در دو دسته «لایه‌بندی فضایی» و «پنجره‌ها» در مقیاس کلان، میانی و خرد ظاهر می‌شود. «لایه‌بندی فضایی» در مقیاس کلان، به معنی قرارگیری فضاهای خصوصی خانه یعنی اتاق‌خواب و نشیمن در لایه‌های درونی و هم‌جوار شدن حیاط، تراس، اتاق پذیرایی و آشپزخانه با معبر است. ترکیب فضاهای ذکرشده با یکدیگر در ساختن لایه‌های بیشتری برای خانه و درنتیجه تقویت سلسله‌مراتب و محافظت بیشتر از حریم فضاهای خصوصی کارآمد است.

درعین‌حال در جهت حفظ ارتباط با بیرون هم‌جوار شدن یکی از فضاهای فعال خانه با معبر الزامی است. حضور طولانی‌مدت

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

زن (مادر) در آشپزخانه این خانه‌ها، این فضا را به «قلب خانه» تبدیل کرده و موقعیت آشپزخانه را در شکل‌گیری عرصه سکونت و توسعه این عرصه محوری نموده است. در عمق قرار گرفتن آشپزخانه سبب تمرکز سکونت به درون خانه می‌شود درحالی‌که هم‌جوار شدن آشپزخانه با معبر، دامنه عرصه سکونت را با مرکزیت این فضا، تا حدودی به بیرون می‌کشاند (شکل ۱). در این صورت ساکنین خانه (زنان) در پشت پنجره‌های آشپزخانه، در کوچه حضور دارند.

«لایه‌بندی فضایی» در مقیاس میانی به معنای الگوهایی است که به ایجاد دو حوزه بیرونی و درونی در هر یک از فضاهای هم‌جوار با بیرون کمک می‌کند. در این صورت هرقدر فضایی بیشتر به لایه‌های بیرونی خانه نزدیک شود لازم است در درون خود از لایه‌بندی فضایی برخوردار باشد. در مقیاس خرد، «پنجره‌ها» در برقراری ارتباط مطلوب میان درون و بیرون مؤثر هستند. به‌این‌ترتیب که پنجره‌های جداره‌های بیرونی و طبقات پایین‌تر لازم است، کمتر، کوچک‌تر، کم‌عرض‌تر، دو جداره و دارای قابلیت باز و بسته شدن باشند. می‌توان گفت «لایه‌بندی فضایی» در هر دو مقیاس ذکرشده، با ایجاد طیفی از فضاهای در پیوند با بیرون و منفک از بیرون به کاربر در «انتخاب» میزان ارتباط با بیرون کمک می‌کند؛ ساکنین درون خانه می‌توانند با «حرکت» در فضا، میزان ارتباط با بیرون را انتخاب کنند. درحالی‌که «پنجره‌ها» در «تنظیم» رابطه با بیرون به کاربر آزادی عمل می‌بخشند.

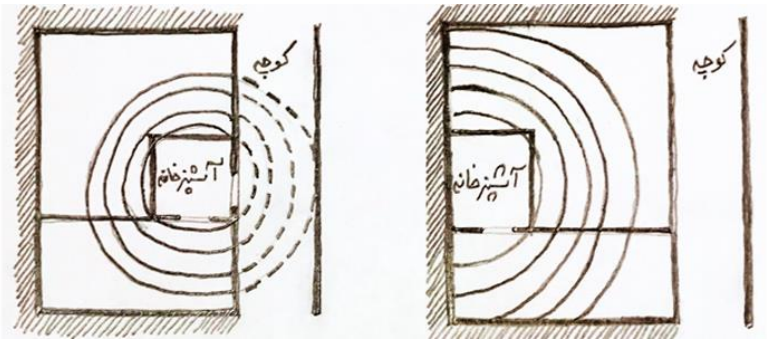

شکل ۱. تأثیر موقعیت آشپزخانه به‌عنوان قلب خانه بر رابطه درون و بیرون

تشکر و قدردانی

ضمن تشکر از تمام افرادی که در انجام این پژوهش نویسندگان را یاری کرده‌اند.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

References

Arnheim, R. (2016). The Dynamics of Architectural Form.Tehran: SAMT Organization. (In persian)

Alexander,CH,(2015). A Pattern Language.Tehran: Dayere Danesh press. **(**In persian**)**

Alexander,CH,(2018). The Nature of Order:The Phenomenon of Life. Tehran:Parham naghsh press. (In persian)

Irandost,K .Ashori,K .Hashemi,B .(2016). The recognition of historical elements related to the core of Iranian city Case study: historical core of Kermanshah city. Journal of Studies On Iranian - Islamic City. 6. 53-67.

Bachelard,G .(2019). The Poetics of Space.Tehran: roshangaran-pub press (In persian)

Salingaros,N .(2009). An architectural theory.Tehran:Urban Planning and Architecture Study and Research Center. (In persian)

Boromand Sorkhabi,H .(2010). In search of urban identity of Kermanshah.Tehran: Ministry of Housing and UrbanDevelopment. (In persian)

Clarck, J.I .Clarck,B.D .(2016). Kermanshah Center of 5th Province.Tehran,Research Institute of Cultural Heritage & Tourism.(In persian)

Gehl,J .(2016).People for Cities.Tehran:Elme Memar press.(In persian)

Gehl,J .(2018).Life Between buildings.Tehran:Parham naghsh press.(In persian)

Giedion,S.(2017). Space, Time and Architecture.Tehran: Scientific and cultural press. (In persian)

Lang,J.(2005).Creating Architectural Theory. Tehran:University of Tehran press. (In persian)

Meiss,P.(2006). Elements of Architecture Frome Form to Place.Trhran: Shahid Beheshti University press. (In persian)

Newman,O.(2016).Creating Defensible Space.Tehran:Tahan press. (In persian)

Abroon, N., & Einifar, A. (2023). Explanation of House Form Indicators, as Mediators of Appearance and Meaning, in the Inside-Outside Relationship. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, *28*(2), 35-42. doi: 10.22059/jfaup.2024.359263.672872 (In Persian)

Adeli, S., & Nadimi, H. (2022). Form as Affordance: The Theoretical Basis and Conceptual Framework for the Meaning of Architecture. *Soffeh*, *32*(1), 21-40. doi: 10.52547/sofeh.32.1.21 (In Persian)

Aliniay Motlagh, A., Shakouri, R., & Aeinifar, A. (2020). Explanation of the Liminality Concept in the Inside-Outside Dialectic of Boundaries in Architecture. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, *25*(2), 31-42. doi: 10.22059/jfaup.2020.304505.672477 (In Persian)

Arnheim,rodolf.zucker,wolfgange.M.watterson,joseph(1966),inside and outside in architecture: A Symposium, the journal of Aestetics and art criticisim.p 3-15.

Boettger, Till. (2014). Threshold Spaces: Transition in Architecture. Analysis and Design Tools, Department of Design and Interior Design of Bauhaus, University Weimar, Birkhauser

Bokharaei, S. (2023). Airiness and Spaciousness: Semantic Analysis of Size-related Qualities of Housing Interiors. *Journal of Iranian Architecture Studies*, *11*(22), 111-132. doi: 10.22052/jias.2023.248358.1108. (In Persian)

Bonyani, F., Memar Zia, K., Habibi, A., & Fatahi, K. (2018). Spatial Continuity In The Transition From Open Space To Closed. *Journal of Architectural Thought*, *2*(4), 63-76. doi: 10.30479/at.2018.1539(In Persian)

Einifar, A., & Aliniay Motlagh, A. (2014). Explaining the Concept of Outside-Inside in In-Between Spaces of Apartment Housing "The Case Study of Balcony in Three Types of Tehran Residential Complexes. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, *19*(2), 55-66. doi: 10.22059/jfaup.2014.55391. (In Persian)

Erkartal, Pinar. Oktem., & Uzunkaya, Asli. (2019). Transparency as A Component of Public Space. Paper presented at the IOP Conference Series: Materials Science and Engineering.

Golestani, S., Hojat, I., & Saedvandi, M. (2018). A survey on spatial integration and the process of evolution in the Iranian mosque. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, *22*(4), 29-44. doi: 10.22059/jfaup.2018.65695. (In Persian)

Hayden,Delores.(1976). Seven American Utopias: The Architecture of Communitarian Socialism, Cambridge , Mass: MIT press.

Kim, Myungshig. (2015). The matters of the continuity in architecture. GSTF Journal of Engineering

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]

Technology (JET), 3(3), 1-8.

Mahboobi, G., Mokhtabad, M., Etesam, I., & Attarabbasi, M. (2018). Symbiosis of Inside and Outside in Architecture of the Naqsh-e Jahan Square. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, *15*(58), 51-64. (In Persian)

Mirmiran, S. M., Malekafzali, A., & Karimifard, L. (2022). Interpretive Phenomenology of Interface Spaces in House Architecture. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, *19*(106), 57-68. doi: 10.22034/bagh.2021.293968.4934. (In Persian)

Momeni rad, A., Aliabadi, Kh., Fardanesh, H., Mazini., N. (2013). Qualitative content analysis in research tradition: nature, stages and validity of the results. *Quarterly of Educational Measurement*, *4*(14), 187-222. (In Persian)

Morley, David. (2000), Home Territories: Media, Mobility and Identity, London: Routledge.

Nasiri, A., Zolfagharzadeh, H., & Hashempour, R. (2023). Explaining the concept of boundary space to analyze movement patterns between inside and outside in examples of contemporary housing in Zanjan city. *Journal of Architectural Thought*, *7*(14), 128-151. doi: 10.30479/at.2024.19390.2000. (In Persian)

Pink.sarah. (2004). Home Truths; Gender, Domestic Objects and Everyday Life. New York; Berg.

Pourmehdi Ghaem Maghami ,Hossein & Khaki Ghasr, Azadeh. (2022). The Inside-Outside Relationship of Traditional Houses: A Case Study from Yazd, Iran. International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning, Volume 32, Number 4, 1-21.

Rapaport, Amos. (1969). House form and culture. Englewood Cliffs.N.J. Prentice-hall.

Rapaport, Amos. (1977). Human aspects of urban form, New York.pergamon.

van Nes, A. (2008). The heaven, the earth and the optic array: Norberg Schulz's place phenomenology and its degree of operationability. Footprint, 113-134.

Venturi, R. (1966). Complexity and contradition in Architecture .Chicago.

DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8

[Downloaded from jhre.ir on 2026-01-30]

[DOI: https://doi.org/10.22034/43.187.8]